

DOI: 10.32347/2786-7269.2026.16.746-753

УДК: 130.2:316

д. філос. наук, професор **Чорноморденко І.В.**,
chornomordenko.iv@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-9204-6342,

д. філос. наук, професор **Гоцалюк А.А.**,
goz_pravo@ukr.net, ORCID: 0000-0002-2120-3232,
Київський національний університет будівництва і архітектури

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОСТІ В РОЗРОБЦІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ КОНЦЕПЦІЙ

Досліджено загальнонаціональні та соціально-філософські фактори у детермінації філософських рефлексій в моделях цивілізаційного розвитку сьогодення. В статті наголошується на наявності, на сьогодні, існуючої спадковості соціального життя та аспектах, позначених необхідністю оновлення факторів змін у суспільстві, в процесах людської життєдіяльності. Особлива увага приділяється наявності сталості існуючих наукових знань, як важливого фактору вироблення наукової парадигми, розвитку сучасної філософії науки. Проаналізовано об'єктивні причини, які зумовлені перешкодами, виникаючими на шляху взаємодії, пов'язаної з нерівномірністю економічного розвитку та потребами людини, загальносоціальними факторами в умовах прискореної глобалізації. В дослідженні актуалізується питання якісного переосмислення сучасних філософських підходів до розробки наукових концепцій з урахуванням ролі інноваційних факторів, різнобарвних культурних форм, їх органічної взаємодії з вже існуючими інтенціями соціального життя, пошуками власної ідентичності. На основі проведеного аналізу зроблено висновок, щодо нагальних потреб вдосконалення існуючої реальності, шляхом інноваційних перетворень, закономірностей їх наукового пізнання сучасними дослідниками та втілення результатів у теорію і практику виробничої діяльності сьогодення.

Ключові слова: інноваційність; креативна особистість; наукова парадигма; парадигматичні константи; процеси модернізації суспільства; соціокультурні перетворення; традиційний тип суспільства.

Постановка проблеми. Розвиток ХХІ ст. позначився значними зрушеннями у економічному житті, отже і змінами форм та нововведеннями у соціальному житті суспільства. Одним із пріоритетних шляхів перетворення сучасного суспільства є процес регулювання в його модернізаціях самої інновації.

На думку діячів науки, кожне нове покоління намагається знайти ефективні засоби вирішення певних соціально-філософських проблем, здійснює власну інтерпретацію трансляції розуміння існуючих цінностей у взаємодії раціональних та ірраціональних елементів, а також їх нерозривної єдності. Отже, формування нових наукових концепцій зумовлено органічним поєднанням розвитку виробництва, відновленням умов життя та детермінації статусу провідної ролі функціонування сучасної науки. Уможливлення відкриття нових знань безпосередньо пов'язане з розвитком технічного прогресу, соціально-економічними зрушеннями у всіх сферах суспільства, діалогічністю змістової орієнтації загальнокультурних традицій.

Однією з важливих проблем філософії науки є дослідження існуючої взаємодії світоглядного плюралізму наукових знань та елементів новизни інноваційного середовища, їх синтез та пошук нових сутнісних характеристик, а також необхідність усвідомлення значущості нових, глибоко філософських змістів. З розвитком цифрових технологій виникла потреба необхідності якісного переосмислення духовної життєдіяльності суспільства загалом. У філософському аспекті людську спільноту цікавить пошук нових форм вираження національних цінностей та їх провідна роль у житті соціуму.

Не випадково, пріоритетними в розробці нових наукових концепцій сьогодення, є сталий зв'язок дефініцій, які яскраво детермінують сучасну науку з традиційними науковими концепціями та урахуванням особливостей співвідношень форм буття, кардинально зміненими. В добу глобалізованого світу, відповідно, змінюється система суспільних ідей. Вона стає якісно іншою.

У своїх найбільш виразних формах, філософія науки зосереджена на пошуці нових перспектив та презентації сучасного упорядкованого типу пізнання, життєдіяльності людської спільноти в амбівалентній ситуації суцільної медіаактивності, нової світоглядної орієнтації: «Людина, яка не пережила постмодерн «із середини» як тип власної свідомості і певний спосіб світосприйняття, приречена на відтворення форм модерної «революційної свідомості» або може залишатися в межах наївного традиціоналізму, абсолютно беззахисною перед спокусами пізніших типів цивілізації» [10, с.48-52].

Мета дослідження. На основі філософського аналізу з досліджуваної проблеми, з'ясувати обумовленість інноваційних явищ в сучасній науці і їх вплив на власну систему ціннісних орієнтацій індивіда. Окрема увага зосереджена на виявленні динаміки змін, способах інтерпретації соціальних стосунків, зовнішніх схемах, підходів при використанні нових інформаційних надходжень. На нашу думку, цікавою є позиція тлумачення та відтворення гуманістично спрямованих загалом традицій в житті соціуму, як перманентно-

відтворюваної знакової системи, завдяки якій відбувається ідентифікація індивіда та інтерсуб'єктивна комунікація.

Методологія дослідження полягає в застосуванні аналітичного та системного методів для розгляду установок загального життя і принципів сучасного суспільного укладу, формуванні нової реальності, в умовах стратегічних потреб інноваційного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поза жодним сумнівом розвиток української філософської думки наприкінці ХХ - початку ХХІ сторіччя пов'язаний з іменами Барка В., Василенко В., Вернадського В., Гатальської С., Поліщука Я. Теоретичні підходи до вивчення цілісного сприйняття дійсності пошуку першопричин явищ, механізмів трансформації в сучасній культурі знайшли своє відображення в працях Блюміної І., Карпової Л., Левченко Н., Поповича М. Авторами були висловлені багатоаспектні підходи, щодо природи інноваційних нововведень у науці в контексті функціонування герменевтичної специфіки її існування і розвитку у сучасному глобалізованому світі. З історії розвитку філософії науки відомо, що 70-80 роки ХІХ ст. в європейській науці помітно послаблюється довготривалий вплив міфологічної школи і все більшого поширення набуває еволюційна школа в гуманітарних науках, насамперед, філософії, в широкому розумінні цього слова [6, с.177-180]. Соціально-педагогічні функції філософії науки важко переоцінити в системі засобів соціалізації молодого покоління, розкритті індивідуальності, формуванні ціннісних орієнтацій, самосвідомості людини. Етнокультурний досвід кожного народу в процесі історичного розвитку безумовно зазнає змін, але трансцендентний характер духовних запитів людини є суттєвим засобом передачі інформації світу, людської культури, репрезентованої реальності.

Основна частина. Активізація наукового вивчення шляхів розвитку людства, етнокультурних відносин, зокрема, взаємовпливів та політико-ідеологічних змін, пов'язані з пошуком механізмів оновлення навколишнього середовища та запозичення зовнішніх схем інтерпретування соціального та гендерних порядків. На думку більшості діячів науки, види і способи інтерпретації соціальних стосунків, взаємодії між людьми, забезпечені наступністю історичної традиції і соціальних верств, а саме, пошуком цінностей індивіда в системі існуючого конструювання реальності. Для нашого дослідження, є важливою думка багатьох науковців, щодо істинності інтенції науки та створення нового знання, як духовного феномену, уможливлюючого соціальні фактори змін у суспільстві. Наприклад, релігійні вірування та усталені духовні цінності дають підстави для збагачення людських знань,

розуміння сучасних теоретичних набутоків, розвитку гуманітарного сектору наукової сфери.

Окремої уваги заслуговує висвітлення проблематики розуміння суб'єкта свідомості в сучасній науці, національній культурі. Феномен «українського філософування», яскравим представником якого був Григорій Сковорода, продовжує християнську традицію самопізнання і самоаналізу особи, типової для чернечої касти християнської церкви перших століть її існування. У цьому сенсі Г.Сковороду можна вважати гідним продовжувачем інтелектуальних традицій Святого Августина і Франциска Ассізького, пізніших світочів європейської християнської думки доби Відродження і Просвітництва [1, с.172-175].

Сучасні прихильники оновлення соціальних сфер суспільства зазначають, що модернізація не є процесом витіснення традицій сучасними новаціями, адже здебільше, зміни соціокультурного комплексу мають своє функціональне призначення та структуру. З плином часу змінилась зовнішня форма колективної свідомості та суб'єктивні відчуття людини, однак незмінними залишилась ідея і ряд домінуючих функцій, навичок наукової рефлексії, які відповідають корінним прагненням людини, політико-ідеологічним змінам та практичному досвіду людства.

Практичне значення взаємовідношення традицій та інновацій, варіативність розв'язання виникаючих суперечностей та вдалий пошук нових форм співіснування сучасної людської спільноти стають все більш пріоритетними. В просторі постмодерної неотрадиціоналістичної парадигми все більш визначальними стають, за визначенням Штомпки П. «Під традицією ми розумітимемо сукупність тих об'єктів і ідей, джерела яких укорінені в минулому, але які можна виявити в сьогоденні... Традиція рівнозначна спадщині, оскільки реально зумовлена минувшиною... Будь-яка традиція, незалежно від її змісту може стримувати творчість або новації, пропонуючи готові рецепти розв'язання сучасних проблем» [15]. Варто підкреслити, що для розуміння глибинної сутності духовних запитів людини минулих століть, необхідно зосередитись на тих аспектах людської історії, які відображають феномени духовного вдосконалення людства, в розрізі діалектичного взаємозв'язку епох. Безумовно, інновації в цьому випадку можливо розглядати як фактори неспинного руху, синтезування та розвитку людської свідомості, позначеної глибинним змістом гуманістично-спрямованої філософської інтенції. Спрямування курсу України до ЄС зумовлює необхідність окреслення принципово нових естетичних орієнтирів та виявів національної самоідентифікації з урахуванням аксіологічного призначення та гуманістично-спрямованого відношення людини до світу [9]. Наукові дослідження діалогово-

культурної взаємодії в історичній ретроспективі детермінують активну інтерпретацію стереотипів минувшини до розвитку суспільства з відтвореними змінами та врегульованими моделями співіснування. На думку Т.Куна «нормальній науці» притаманні швидкі темпи розвитку з одночасним накопиченням великої кількості інформації та досвідом розв'язання поставлених завдань. Причому, розвиток наукового знання відбувається на основі наукових традицій пізнання світу [7].

В реаліях подальшої глобалізації культурних змін, процес вбудовування новацій у структуру архітекτονіки новоствореного синтезу традицій і новацій, забезпечили новий тип соціокультурного регулювання, відповідаючого запитам людини, щодо існування її в соціумі необхідних модернізаційних перетворень, вбудованих в структуру функціонування діючої нової системи.

Аналізуючи думки різних сучасних вчених можна дійти висновку, що традиції сприяють утворенню колективної пам'яті людства загалом, суспільства та соціальних груп, забезпечують їхню самототожність та наступність розвитку. Соціальна диференціація справляє вагомий вплив на якість інтерпретації загальнонаціональних здобутків. Водночас, у диференційованих суспільствах існує безліч рівнів побутової свідомості людини, з її потребами та інтересами. Підсумовуючи, можна сказати, традиція є тим, що передається, вона є чимось вічно спадковим в стихії життєвих метаморфоз, зміною всіх змін і незмінною у своєму перманентному відновленні.

Висновки. Відповідно до визначеної дослідженням темою, в статті розглянуто функціонування факторів змін у суспільстві, шляхом трансформації нової реальності. Дослідження факторів взаємозв'язку інновацій з інтелектуальними здобутками людства, засвідчують сутнісні потреби людської спільноти в новітніх вирішеннях сьогоденних проблем та відповідно відображають глибинні пласти етичних ідеалів в національному та загальнолюдському масштабі. В умовах подальшої глобалізації культури, ефективну стратегію інноваційно-синтезуючої діяльності можна розглядати як своєчасну модернізовану гармонізацію життя соціуму та кожного окремого члена людської спільноти, в налагодженні свого співжиття, запровадження оновлених форм суспільної свідомості.

Використані джерела

1. Бондар-Терещенко І. Впроти ночі до вітру: [про жанр. диморфізм В. Медведя]. *Кур'єр Кривбасу*. 2001. № 136. С. 172–175.
2. Гадамер Г. Істина і метод. в 2 т. Т. 1. Основи філософської герменевтики. Київ: Юніверс, 2000. 464 с.

3. Германова де Діас Е.В. Християнська традиція в ситуації постмодерну: дис... канд. філ. Н.: 17.00.01 / Харк. держ. акад. культури. Харків, 2004. 232 с.
4. Гоцалюк Алла. Традиція та інновація в системі ціннісних орієнтацій сучасного наукового знання. *Медіадискурс: монографія* / Добродум О.В., О.Ф., Козка А.В., Маруніч В.М., і.т.д. Міжнародний центр досліджень, освіти та навчання. МТÜ, Таллінн, Естонія, 2026. С. 150-156.
5. Гоцалюк А.А. Формування національних соціокультурних цінностей в умовах сьогодення. *ЗНАННЯ. ОСВІТА. ОСВІЧЕНІСТЬ. Неминучі невизначеності: зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 жовт. 2024 р. Вінниця: ВНТУ, 2013. С. 168-171.*
6. Карпова Л.О. Духовний зміст української традиційної культури в умовах сучасних соціальних перетворень. *Україна на порозі третього тисячоліття: Духовність і художньо-естетична культура: Аналітичні розробки. Пропозиції наукових та практичних працівників. Київ, 1999. Т.14. С. 177-180.*
7. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.
8. Про інноваційну діяльність: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 36, ст. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 12.08.2025).
9. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 19-20, ст.166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> (дата звернення: 12.08.2025).
10. Чаус А. Стратегії ідентичності в ситуації постмодерну. Матеріали міжнародної наукової конференції 23-24 квітня 2010 р. Наукові записки. Серія «Культурологія». Острог, Національний університет «Острозька академія», 2010. Вип. 5. С. 48–52.
11. Elias N. Über den Prozeß der Zivilisation / N. Elias; Bd. 2: Wandlungen der Gesellschaft. Entwurf zu einer Theorie der Zivilisation 1. Aufl. Frankfurt a.M.: Suhrkamp. 1976. 491 s.
12. Hellman Hal Great feuds in science : ten of the liveliest disputes ever. New York : Wiley. 1998. 256 s.
13. Treml A. Das Alte und das Neue. Erziehung zur Kreativitaet aus evolutionstheoretischer Sicht / A. Treml // Das Alte und das Neue in evolutionstheoretischer Sicht. Muenster: Lit Verlag. 2004. S. 67–78.
14. Treml A. Klassiker: Theorie. Academia Verlag , 1997. 195 p.Schuetz Alfred The Stranger An Essay in Social Psychology. *American Journal of Sociology*, Volum 49, Issue. 1944
15. Sztompka P. Sociology of social change. John Wiley and Sons Ltd. 1993. s. 368.

d.Ph.D, Professor **Chornomordenko Ivan**,
d.Ph.D, Professor **Gotsalyuk Alla**,
Kyiv National University of Construction and Architecture

THE ROLE OF INNOVATION IN THE DEVELOPMENT OF MODERN SCIENTIFIC CONCEPTS

The article examines national and socio-philosophical factors in determining philosophical reflections in models of contemporary civilizational development. The article emphasizes the presence, today, of the existing heredity of social life and aspects marked by the need to update the factors of change in society and in the processes of human life. Special attention is paid to the stability of existing scientific knowledge as an important factor in the development of a scientific paradigm and the development of modern philosophy of science. The objective reasons are analyzed, which are caused by obstacles arising in the way of interaction associated with uneven economic development and human needs, general social factors in the conditions of accelerated globalization. The study addresses the issue of qualitative rethinking of modern philosophical approaches to the development of scientific concepts, taking into account the role of innovative factors, diverse cultural forms, their organic interaction with existing intentions of social life, and the search for one's own identity. Based on the analysis, a conclusion is drawn regarding the urgent needs for improving the existing reality through innovative transformations and regularities of their scientific cognition by modern researchers and the implementation of the results into the theory and practice of today's production activities.

Key words: innovativeness; creative personality; scientific paradigm; paradigmatic constants; processes of modernization of society; socio-cultural transformations; traditional type of society.

REFERENCES

1. Bondar-Tereshchenko I. Opposite the night to the wind: [about the genre. dimorphism of V. Medved]. Kur'yer Kryvbasu. 2001. No. 136. P. 172–175. {in Ukrainian}
2. Gadamer G. Truth and method. in 2 vols. T. 1. Fundamentals of philosophical hermeneutics. Kyiv: Universe, 2000. 464 p. {in Ukrainian}
3. Germanova de Dias E.V. Christian tradition in the postmodern situation: Dissertation... Candidate of Philosophical Sciences: 17.00.01 / Kharkiv State Academician of Culture. Kharkiv, 2004. 232 p. {in Ukrainian}
4. Gotsalyuk Alla Tradition and innovation in the system of value orientations of modern scientific knowledge. Media discourse: monograph / Dobrodum O.V.,

O.F., Kozka A.V., Marunych V.M., etc. International Center for Research, Education and Training. MTÜ, Tallinn, Estonia, 2026. P. 150-156. {in Ukrainian}

5. Gotsalyuk A.A. Formation of national socio-cultural values in the present conditions. KNOWLEDGE. EDUCATION. ENLIGHTENMENT. Inevitable uncertainties: collection of materials of the VII International Scientific-Practical Conference, October 11-12, 2024. Vinnytsia: VNTU, 2013. P. 168-171. {in Ukrainian}

6. Karpova L.O. The spiritual content of Ukrainian traditional culture in the conditions of modern social transformations. Ukraine on the threshold of the third millennium: Spirituality and artistic and aesthetic culture: Analytical developments. Proposals of scientific and practical workers. Kyiv, 1999. Vol. 14. P. 177-180. {in Ukrainian}

7. Kun T. The Structure of Scientific Revolutions. Kyiv: Port-Royal, 2001. 228 p. {in Ukrainian}

8. On Innovative Activity: Law of Ukraine. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 2002, No. 36, p. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (access date: 12.08.2025). {in Ukrainian}

9. On priority areas of innovation activity in Ukraine: Law of Ukraine. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 2012, No. 19-20, p. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> (access date: 12.08.2025). {in Ukrainian}

10. Chaus A. Identity Strategies in the Postmodern Situation. Proceedings of the International Scientific Conference of April 23–24, 2010. Scientific Notes. Series “Culturology”. Ostroh, National University “Ostroh Academy”, 2010. Issue 5. P. 48–52. {in Ukrainian}

16. Elias N. Über den Prozeß der Zivilisation / N. Elias; Bd. 2: Wandlungen der Gesellschaft. Entwurf zu einer Theorie der Zivilisation 1. Aufl. Frankfurt a.M.: Suhrkamp. 1976. 491 s. {in English}

17. Hellman Hal Great feuds in science : ten of the liveliest disputes ever. New York : Wiley. 1998. 256 s. {in English}

18. Treml A. Das Alte und das Neue. Erziehung zur Kreativitaet aus evolutionstheoretischer Sicht / A. Treml // Das Alte und das Neue in evolutionstheoretischer Sicht. Muenster: Lit Verlag. 2004. S. 67–78. {in English}

19. Treml A. Klassiker: Theorie. Academia Verlag , 1997. 195 p. Schuetz Alfred The Stranger An Essay in Social Psychology. *American Journal of Sociology*, Volum 49, Issue. 1944. {in English}

20. Sztompka P. Sociology of social change. John Wiley and Sons Ltd. 1993. s. 368. {in English}